

ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ ДЛЯ АНАЛІЗУ СТАНУ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

На стан розвитку соціальної сфери країни впливають різні чинники – економічні, політичні, екологічні тощо. Внаслідок одних ситуацій з'являються нові вразливі групи населення, які потребують допомоги, або значно зростає чисельність уже наявних (наприклад, явище старіння нації). В той час як інші можуть спричинити скорочення обсягів надходження до бюджету, за рахунок яких відбувається фінансування соціальних виплат (наприклад, зменшення доходів підприємств через поганий врожай у посушливий рік, відповідно зменшення податкових надходжень з прибутків підприємств). Або ж деякі ситуації мають одразу комбінований негативний ефект, як от вторгнення країни-агресора на територію України.

Кожна кризова ситуація має свій ступінь впливу, тож важливо вміти кількісно оцінити рівень спричинених наслідків. Для цього в економіці існує ряд показників, проаналізувавши динаміку яких можна зробити висновки про стан соціальної сфери.

Питанням аналізу стану соціальної сфери займається багато науковців, серед яких Е. Лібанова, Г. Лопушняк, Л. Ситара, Р. Скриньковський, М. Кальницька, О. Кравчук, І. Рябоконт та багато інших.

Серед основних індикаторів, на основі яких можна зробити висновки про рівень розвитку та змін соціальної сфери, є індекс інфляції, середня та мінімальна заробітні плати, середня та мінімальна пенсія, прожитковий мінімум тощо [5]. Розглянемо детальніше значення кожного з них, дані за останні 5 років та їх зміну в динаміці.

Індекс інфляції (індекс споживчих цін) — показує зміну загального рівня цін на товари та послуги, які купує населення для особистого споживання. Він відображає зміну цін на сталий набір товарів та послуг споживача (споживчий кошик) у відношенні поточного періоду до попереднього. До споживчого кошику входять товари та послуги першої необхідності, тобто такі, що забезпечують життєдіяльність людини і потрібні їй для збереження здоров'я [1].

Середня заробітна плата – макроекономічний показник, що показує середнє арифметичне значення серед заробітних плат групи працівників (наприклад, по організації, регіону, посаді тощо). При розрахунку враховуються також премії, надбавки, винагороди, тощо [2].

Мінімальна заробітна плата – рівень заробітної плати, встановлений законодавством, нижче якого не може встановлюватися оплата праці працівнику за нескладну та некваліфіковану місячну працю [3].

Середній розмір пенсії – характеризує середні показники по даним про розміри виплат пенсіонерам.

Мінімальна пенсія – виплата, що надається людям похилого віку, за умови наявності певної кількості років страхового стажу (чоловіки – 35 років, жінки – 30 років). Дорівнює розміру прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, визначеного законом.

Прожитковий мінімум – вартісне вираження набору продуктів та послуг з споживчого кошику. Встановлюється цей показник загально, а також по різним категоріям населення [4].

Систематизуємо інформацію про кількісні дані та представимо в таблиці 1.

Таблиця 1

Кількісні дані для аналізу соціальної сфери, 2019–2023 рр.

Показник	2019	2020	2021	2022	2023
Індекс споживчих цін, %	104,1	105	110	126,6	105,1
Середня заробітна плата, грн (станом на 01 січня)	9223	10727	12337	14577	-
Мінімальна заробітна плата, грн (станом на 01 січня)	4173	4723	6000	6500	6700
Середній розмір пенсії, грн	2645,66	3082,98	3507,51	3991,53	4662,59
Мінімальна пенсія, грн	1497	1638	1769	1934	2093
Прожитковий мінімум на одну особу, грн/місяць (станом на 01 січня):					
- загальний показник	1853	2027	2189	2393	2589
- діти до 6 років	1626	1779	1921	2100	2272
- діти 6-18 років	2027	2218	2395	2618	2833
- працездатні особи	1921	2102	2270	2481	2684
- особи, що втратили працездатність	1497	1638	1769	1934	2093

Секція 5. Проблеми теорії та практики державних фінансів

Розрахуємо абсолютне та відносне відхилення кожного показника.

Таблиця 2

Динаміка показників, 2019–2023 рр.

Показник	2020		2021		2022		2023	
	Аб. відх.	Відн. відх.	Аб. відх.	Відн. відх.	Аб. відх.	Відн. відх.	Аб. відх.	Відн. відх.
Індекс споживчих цін, %	0,9	0,86%	5	4,76%	16,6	15,09%	-21,5	-16,98%
Середня заробітна плата, грн (станом на 01 січня)	1504	16,31%	1610	15,01%	2240	18,16%	-	-
Мінімальна заробітна плата, грн (станом на 01 січня)	550	13,18%	1277	27,04%	500	8,33%	200	3,08%
Середній розмір пенсії, грн	437,32	16,53%	424,53	13,77%	484,02	13,80%	671,06	16,81%
Мінімальна пенсія, грн	141	9,42%	131	8,00%	165	9,33%	159	8,22%
Прожитковий мінімум на одну особу, грн/місяць (станом на 01 січня):								
- загальний показник	174	9,39%	162	7,99%	204	9,32%	196	8,19%
- діти до 6 років	153	9,41%	142	7,98%	179	9,32%	172	8,19%
- діти 6-18 років	191	9,42%	177	7,98%	223	9,31%	215	8,21%
- працездатні особи	181	9,42%	168	7,99%	211	9,30%	203	8,18%
- особи, що втратили працездатність	141	9,42%	131	8,00%	165	9,33%	159	8,22%

Бачимо, що в основному усі показники показують тенденцію до зростання, що є позитивним для всіх показників, окрім індексу споживчих цін. Індекс споживчих цін не має значно збільшуватися, оскільки це означає втрату реальної купівельної спроможності доходів населення. Він показав сильне збільшення у 2022 році, що було пов'язано із початком повномасштабного вторгнення і значними економічними проблемами. Це вплинуло і на інші показники. Наприклад мінімальна та середня заробітні плати теж показують зростання, проте з 2022 року темпи спадають.

Розміри пенсії та прожиткового мінімуму лишають бажати кращого. Тут і теми росту незначні і кількісно показники знаходяться на мінімальних рівнях. Тож в цьому напрямку ще потрібно вдосконалювати соціальну політику.

Отже, для швидкого реагування та адаптації соціальної політики під зміну умов життя громадян потрібно ґрунтовно підходити до вивчення основних індикаторів даної сфери. Це також допоможе виявляти поточні проблеми, здійснювати прогноз розвитку суспільства, знаходити перспективи і впроваджувати зміни та нові реформи для покращення рівня життя населення.

Література:

1. Індекс інфляції в Україні 2024. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/> (Дата звернення 27.10.2024)
2. Середня зарплата в Україні. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/average/> (Дата звернення 27.10.2024)
3. Мінімальна зарплата в Україні. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/min/> (Дата звернення 27.10.2024)
4. Прожитковий мінімум в Україні 2024. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/wagemin/> (Дата звернення 27.10.2024)
5. Ю. А. Романовська, Л. В. Страпачук, М. А. Макаренко. Державна соціальна політика України. *Економічна наука*. 2021. Вип. 2. С.129-133.